

Podstawy Inżynierii Oprogramowania

Unified Modeling Language -
UML

Historia UML

W latach 80-tych i na początku lat 90-tych istniało wiele notacji stosujących elementy o zbliżonej semantyce ale całkowicie różniące się sposobem reprezentacji

W 1996r „Trzej Amigos”:

G. Booch, I. Jacobson i J. Rumbaugh

zunifikowali swoje notacje tworząc jedną – UML

UML cieszy się aktualnie bardzo dużą popularnością.

Prawdopodobnie przez wiele najbliższych lat będzie dominował w obszarze analizy i projektowania.

Wady i zalety metodyk, których autorami są twórcy UML

- OMT (Rumbaugh): dobry do modelowania dziedziny przedmiotowej. Nie przykrywa dostatecznie dokładnie zarówno aspektu użytkowników systemu, jak i aspektu implementacji (konstrukcji).
- OOSE (Jacobson): dobrze podchodzi do kwestii modelowania użytkowników i cyklu życiowego systemu. Nie przykrywa dokładnie modelowania dziedziny przedmiotowej jak i aspektu implementacji (konstrukcji).
- OOAD (Booch): dobrze podchodzi do kwestii projektowania, konstrukcji i związków ze środowiskiem implementacji. Nie przykrywa dostatecznie dobrze fazy rozpoznania i analizy wymagań użytkowników.
- Celem UML jest przykrycie tych aspektów jak i również innych nie przykrytych przez w/w metodyki.

Czym jest (a czym nie jest) UML?

- Notacją graficzną
- Językiem programowania
- Metodyką
- Narzędziem

„The Unified Modeling Language is a standard language for writing software blueprints. The UML may be used to visualize, specify, construct and document the artifacts of a software-intensive system”

Konstrukcja UML

Na UML można patrzeć przez pryzmat dwóch składowych:

- **notacja** (elementy graficzne, składnia języka modelowania – ważniejsze przy modelowaniu)
- **metamodel** (ściśła semantyka poszczególnych elementów – istotne przy programowaniu graficznym i automatycznym generowaniu kodu)

Perspektywy modelowania w UML

UML jest określany jako język modelowania z 4+1 perspektywą :

- **Perspektywa przypadków użycia** – opisuje funkcjonalność systemu widzianą przez użytkowników
- **Perspektywa logiczna** – sposób realizacji funkcjonalności, struktura systemu widziana przez projektanta
- **Perspektywa implementacyjna** – zawiera moduły i interfejsy, przeznaczona dla programisty
- **Perspektywa procesowa** – podział systemu na czynności i jednostki wykonawcze (wątki, procesy, współbieżność) – służy głównie programistom i instalatorom
- **Perspektywa wdrożeniowa** – fizyczny podział elementów systemu i ich rozmieszczenie w infrastrukturze, ważna dla instalatorów

Model pojęciowy UML

- Podstawowe bloki konstrukcyjne
  - elementy
  - związki
  - diagramy
- Reguły określające sposób łączenia tych bloków
  - bloki konstrukcyjne nie mogą być rozrzucone na chybił trafił. Jak w każdym innym języku tak w UML obowiązują reguły określające jak poprawny model ma wyglądać. Dotyczą one np. nazw, ich zasięgu, kontekstu
- Mechanizmy językowe
  - specyfikacje
  - dodatki
  - rozgraniczenia
  - rozszerzenia

Podstawowe bloki konstrukcyjne UML

- elementy

- strukturalne (pełnią rolę rzeczowników modelu UML)
  - klasa
  - interfejs
  - kooperacja
  - przypadek użycia
  - komponent
  - węzeł
- czynnościowe (pełnią rolę czasowników modelu UML)
  - komunikat
  - maszyna stanowa
- grupujące (pełnią rolę organizacyjną, dekompozycja modelu)
  - pakiet
- komentujące (pełnią rolę objaśniającą)
  - notatka

Podstawowe bloki konstrukcyjne UML - diagramy

Diagram – graf, którego wierzchołkami są elementy a krawędziami związki

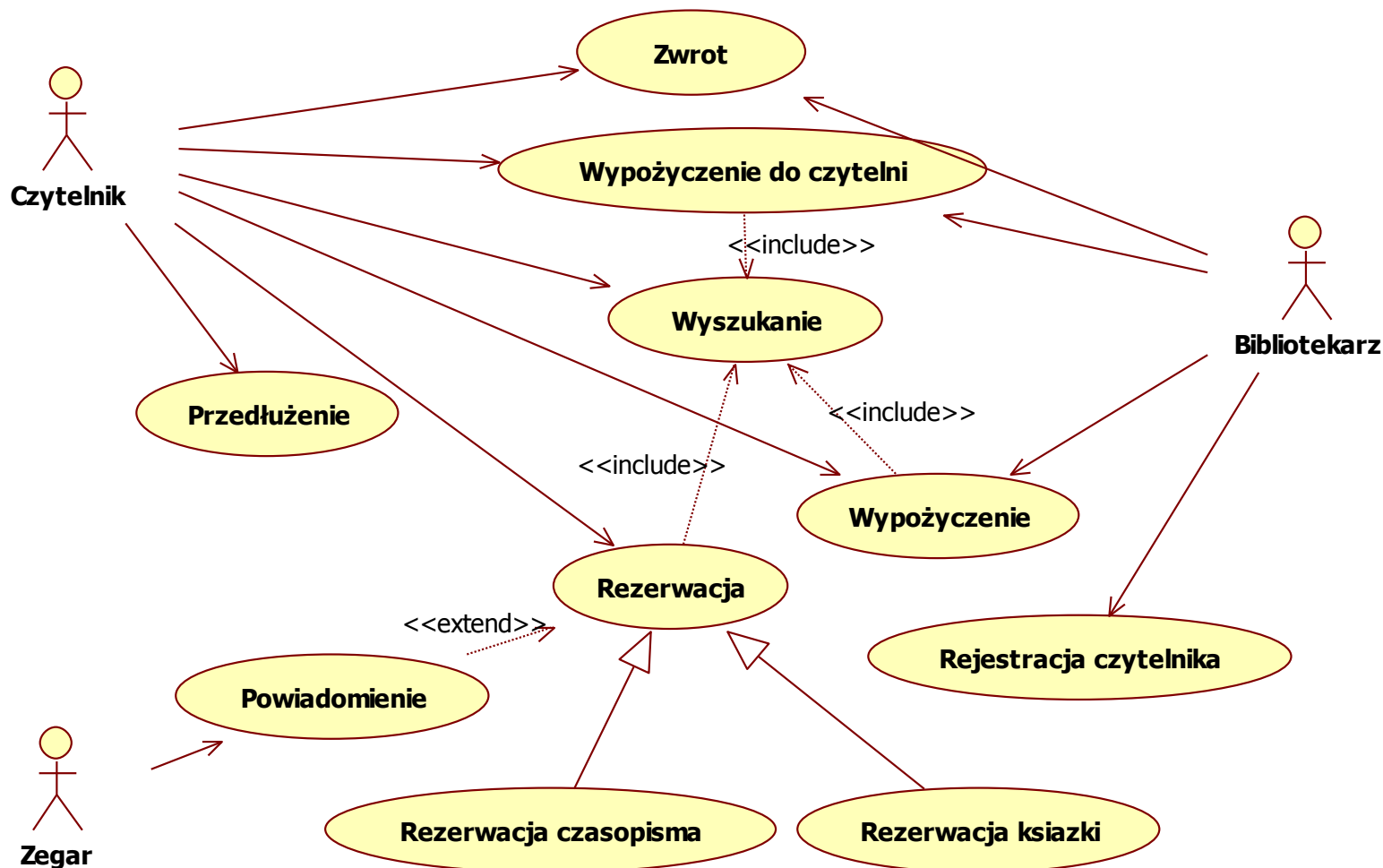
- Diagram klas
- Diagram obiektów
- Diagram komponentów
- Diagram wdrożenia
- Diagram kooperacji
- Diagram przypadków użycia
- Diagram czynności
- Diagram sekwencji
- Diagram stanów

modelowanie
strukturalne

modelowanie
behawioralne

Przykładowy diagram przypadków użycia

Diagram klas

- Jest podstawowym diagramem struktury logicznej systemu
- Przedstawia podział odpowiedzialności systemu pomiędzy jego klasy oraz wymienianych pomiędzy nimi komunikatów
- Zawiera największą ilość informacji i stosuje największą liczbę symboli
- Najczęściej używany diagram UML (także do generowania kodu na podstawie modelu)

Diagram klas – klasa

Okno

Okno
rozmiar
czy_widoczne

Okno
rozmiar
czy_widoczne
wyświetl()
schowaj()

Okno
rozmiar: Obszar
czy_widoczne: Boolean
wyświetl()
schowaj()

Diagram klas- atrybuty

widoczność nazwa : typ [krotność] {ograniczenia} = wartość domyślna

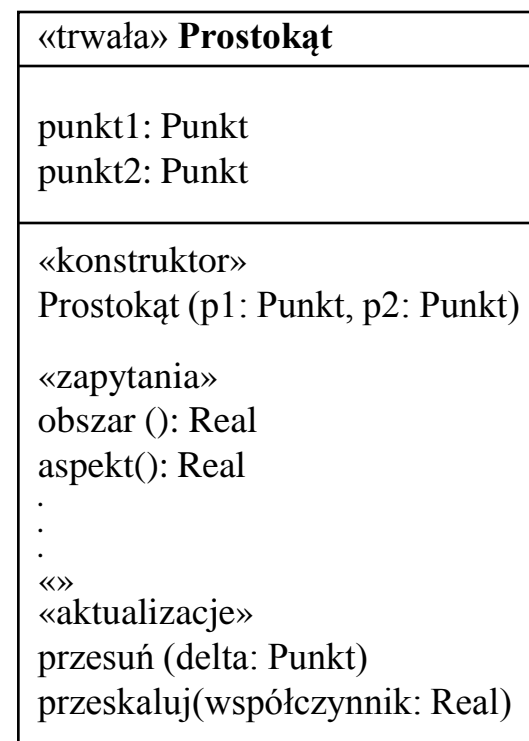
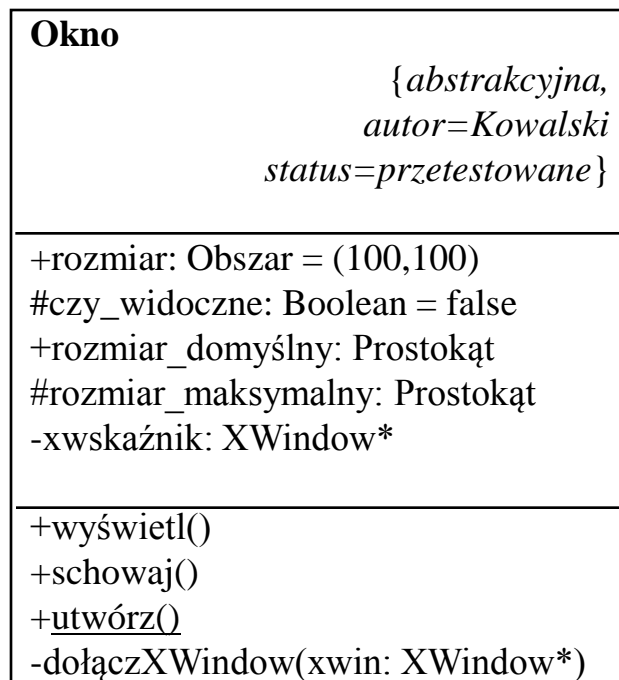
- Widoczność
  - + publiczny (widoczny z każdego miejsca w systemie)
  - # chroniony (widoczny we własnej klasie i jej podklasach)
  - - prywatny (widoczny tylko we własnej klasie)
  - ~ publiczny wewnątrz pakietu
- Krotność (liczba obiektów jakie można powiązać z daną cechą)
  - dolna granica .. górna granica (1; 0..1; 1..*; 1,3,5; *)
- Ograniczenia np.:
  - {ordered} {unordered}
  - {unique} {nonunique}
  - {readOnly}
  - {frozen}

Diagram klas- operacje

widoczność nazwa (par1,par2,...): typ {ograniczenia}

- Parametry opisywane są tak jak atrybuty poprzedzone informacją o kierunku przekazania (in, out)
- Ograniczenia np.:
  - {query} operacja nie modyfikuje stanu obiektu – jest zapytaniem
  - <<exception>> metoda może zgłaszać wyjątek

Diagram klas – przykłady klas

Stereotypy zostały tu użyte do metaklasyfikacji metod.

Diagram klas - związki

- **Zależność** – najprostszy i najłagodniejszy rodzaj relacji (zmiana jednej klasy wpływa na drugą)
  - <<call>> operacje w klasie A wywołują operacje w klasie B
  - <<create>> klasa A tworzy instancje klasy B
  - <<instantiate>> obiekt A jest instancją klasy B
  - <<use>> do zaimplementowania klasy A wymagana jest klasa B

<-----

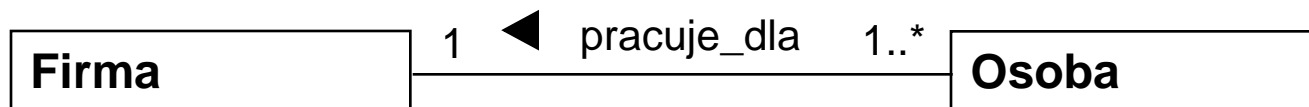

Diagram klas - związki

- **Asocjacja** – silniejsza relacja niż zależność, reprezentuje czasowe powiązanie między obiektami dwóch klas, ale czas życia obu obiektów nie jest od siebie zależny – usunięcie jednego z obiektów nie powoduje usunięcia drugiego (jest używana jako alternatywny obok atrybutu sposób zapisu cech klasy – zwykle obiekty proste modelowane są jako atrybuty a obiekty dostępne przez referencję jako asocjacje)
  - nawigowalność asocjacji określa wiedzę o sobie nawzajem obiektów uczestniczących w relacji

Diagram klas – oznaczanie asocjacji

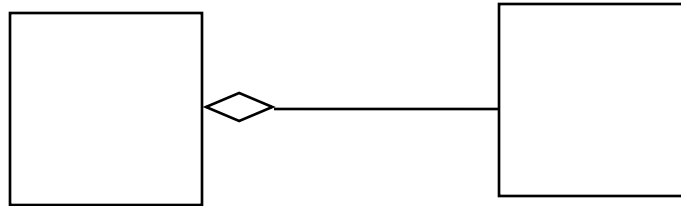
- **Czarny trójkąt** określa kierunek (czytania) wyznaczony przez nazwę asocjacji. W danym przypadku określa on, że osoba pracuje dla firmy, a nie firma pracuje dla osoby. Nazwy asocjacji, takie jak np. *pracuje_dla*, wyznaczają znaczenie tej asocjacji w modelu pojęciowym opisującym dziedzinę przedmiotową.

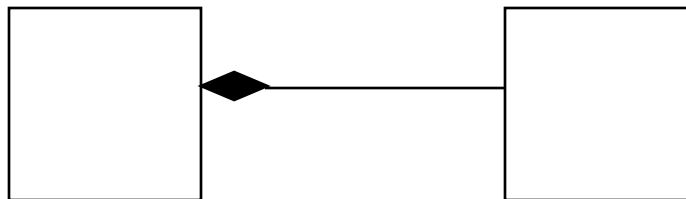
- Asocjacje mogą być wyposażone w oznaczenia licznosci. Licznosc oznacza, ile obiektów innej klasy może być powiązane z jednym obiektem danej klasy; zwykle określa się to poprzez parę liczb (znaków), oznaczającą minimalną i maksymalną liczbę takich obiektów.

Diagram klas - związki

- **Agregacja** – silniejsza forma asocjacji (istnieje właściciel i obiekt podrzędny powiązane czasem swojego życia właściciel nie jest jednak wyłącznym właścicielem obiektu podrzędnego)

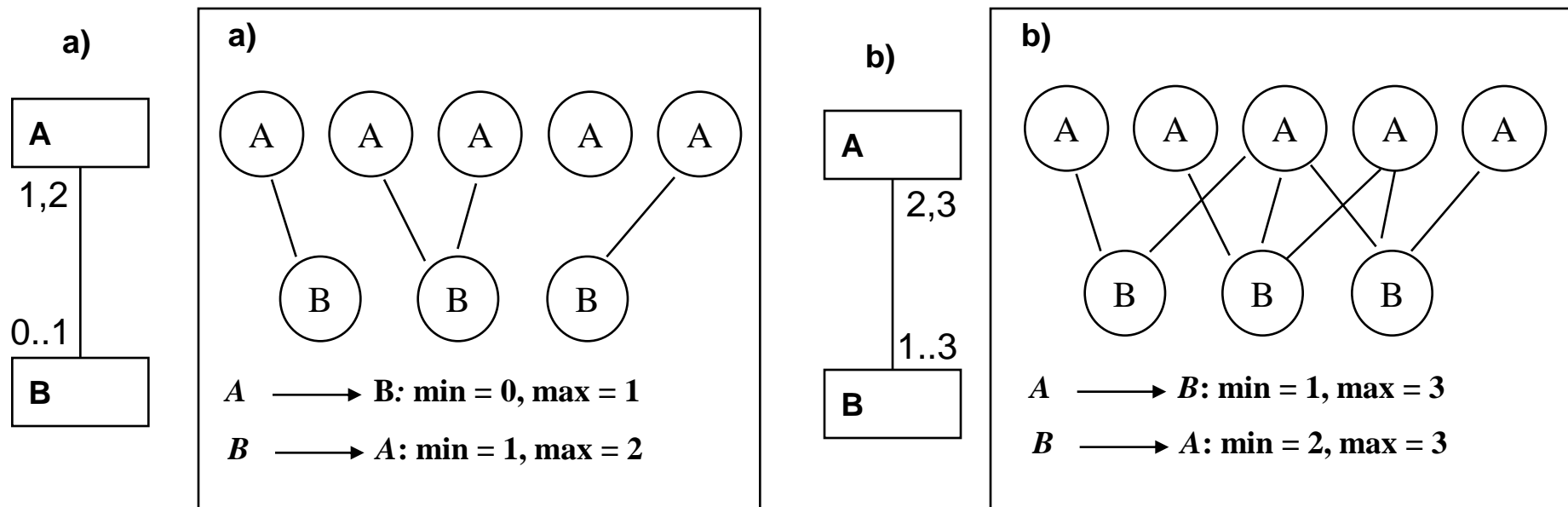
- **Kompozycja** – najsilniejszy związek łączący klasy (relacja całość-część w której części są tworzone i zarządzane przez obiekt będący całością)

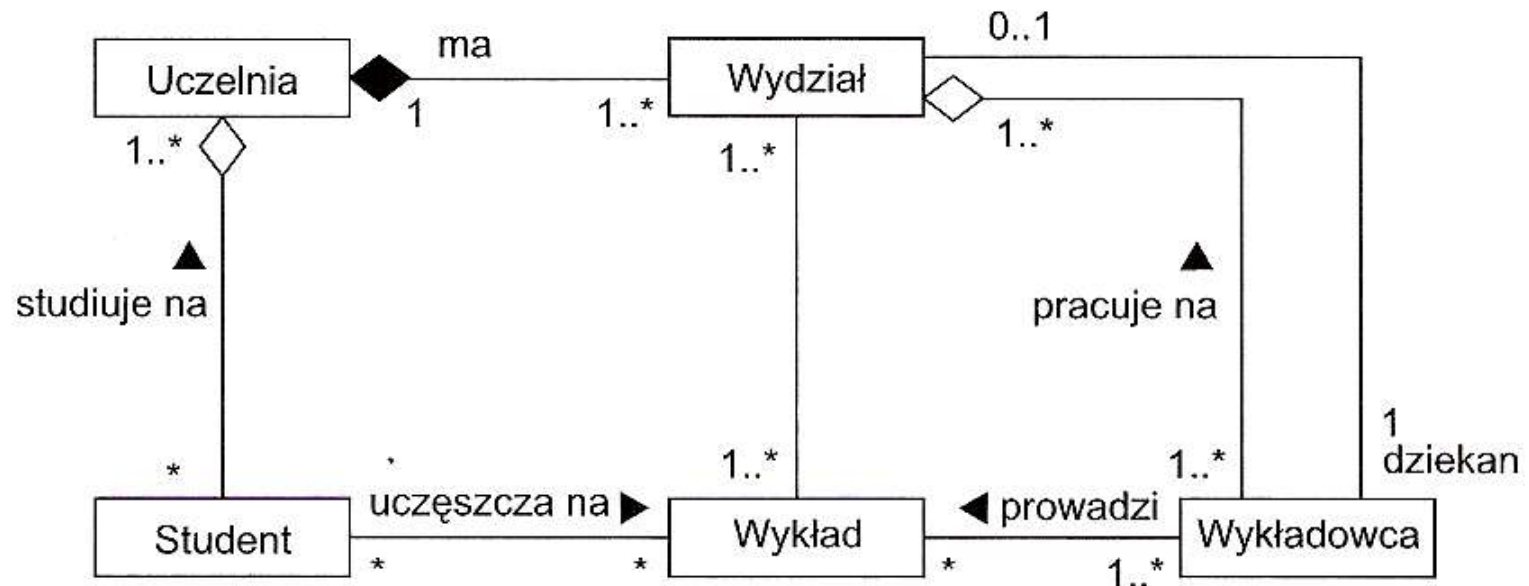
Diagram klas - Liczność asocjacji

Jeżeli asocjacja wiąże klasy *A* i *B*, to istotne jest:

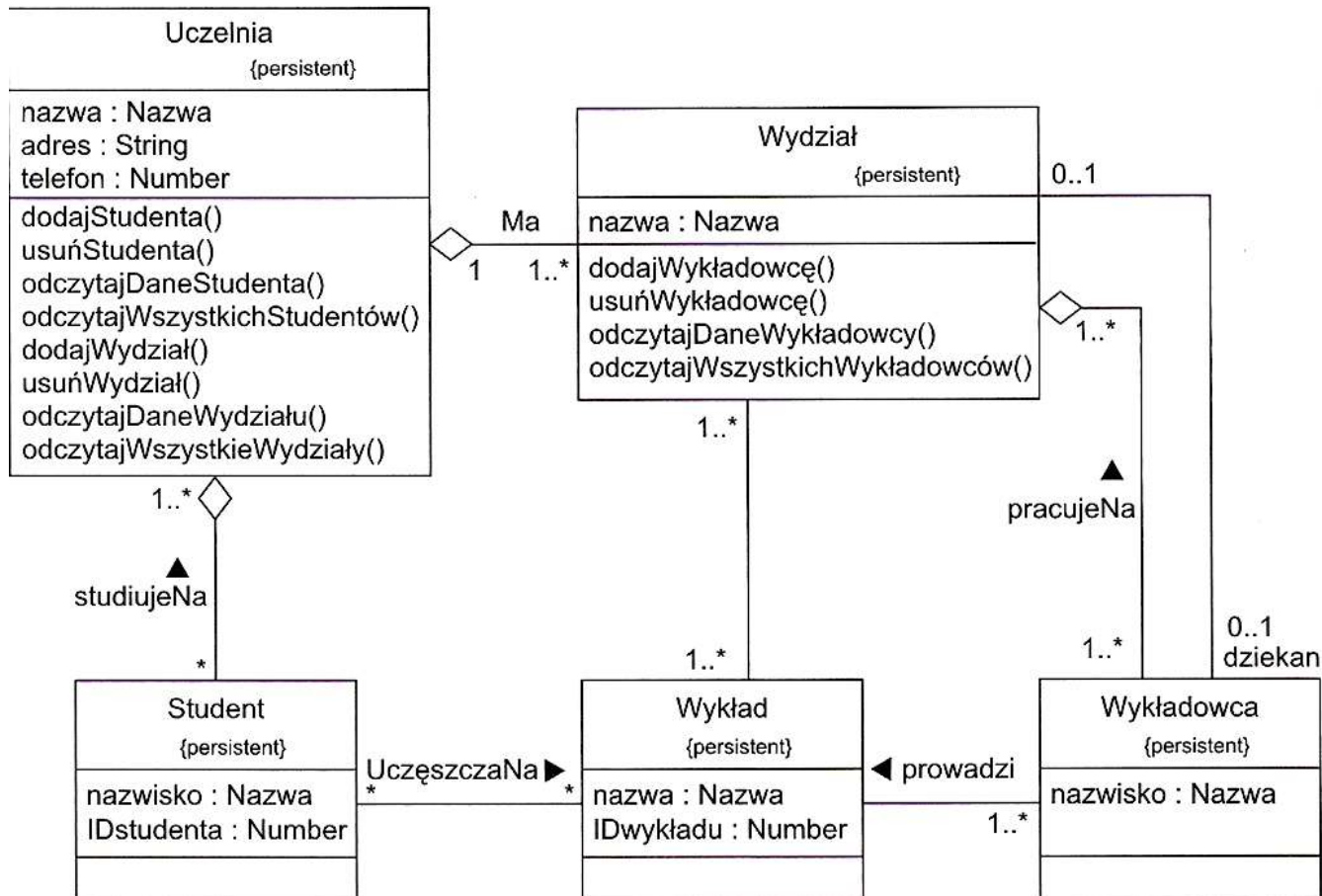
- jaka jest minimalna liczba obiektów *B* powiązana z jednym obiektem *A*, $A \rightarrow B$
- jaka jest maksymalna liczba obiektów *B* powiązana z jednym obiektem *A*, $A \rightarrow B$
- jaka jest minimalna liczba obiektów *A* powiązana z jednym obiektem *B*, $B \rightarrow A$
- jaka jest maksymalna liczba obiektów *A* powiązana z jednym obiektem *B*, $B \rightarrow A$.

Diagram klas - przykład

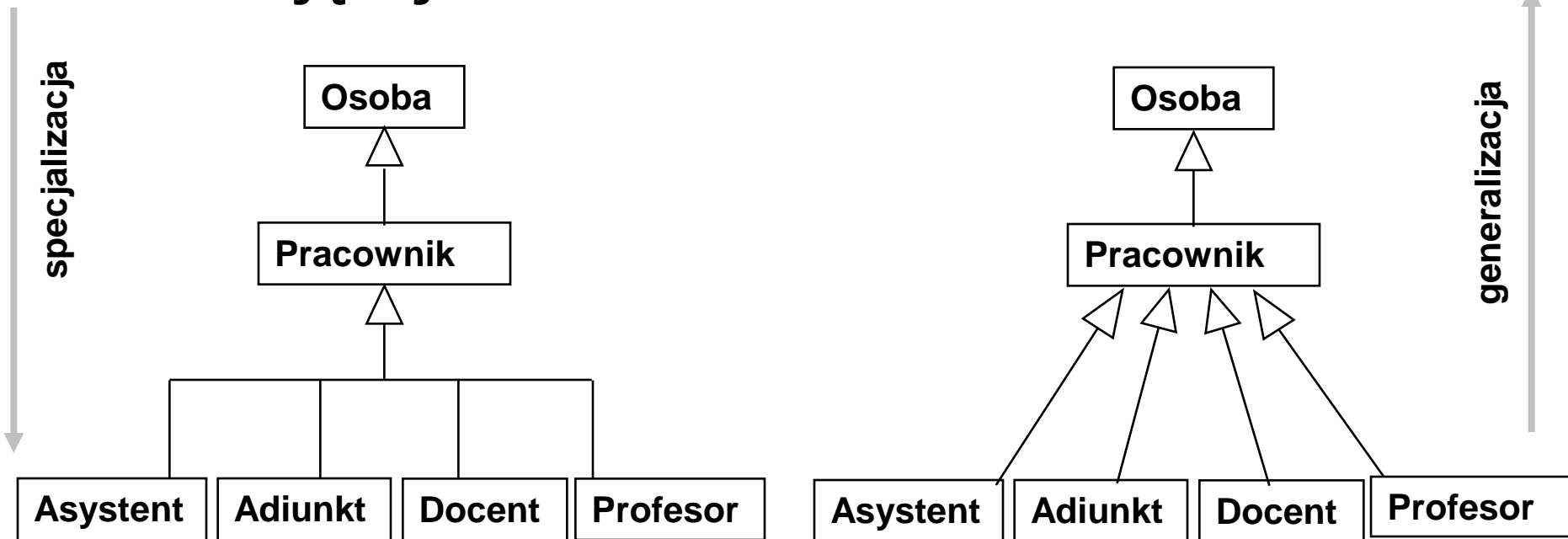

Diagram klas - przykład

Diagramy klas - dziedziczenie

- Definiowanie nowej klasy na podstawie klasy istniejącej

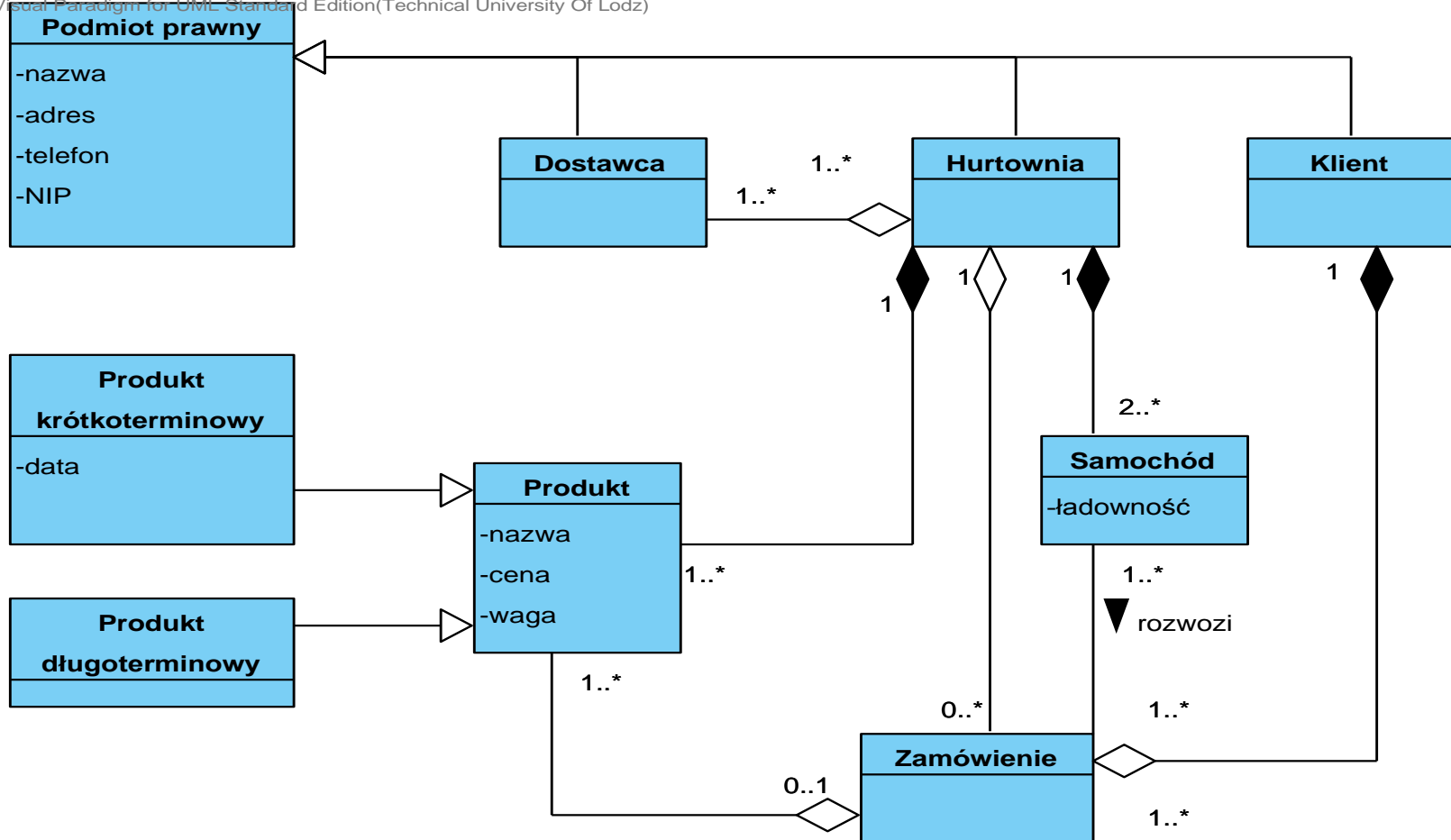
Tworzymy diagram klas – przykładowa specyfikacja

Hurtownia posiada produkty różnego rodzaju, każdy z nich jest identyfikowany przez unikatową nazwę handlową. Produkt jest opisany ceną jednostkową, wagą jednostkową oraz datą ważności dla produktów krótkoterminowych. Hurtownia przechowuje dane dostawców: nazwa, adres, telefon. Klient kontaktuje się z hurtownią wysyłając zamówienia. Jedno zamówienie może dotyczyć wielu produktów. Hurtownia posiada samochody transportowe o różnej ładowności.

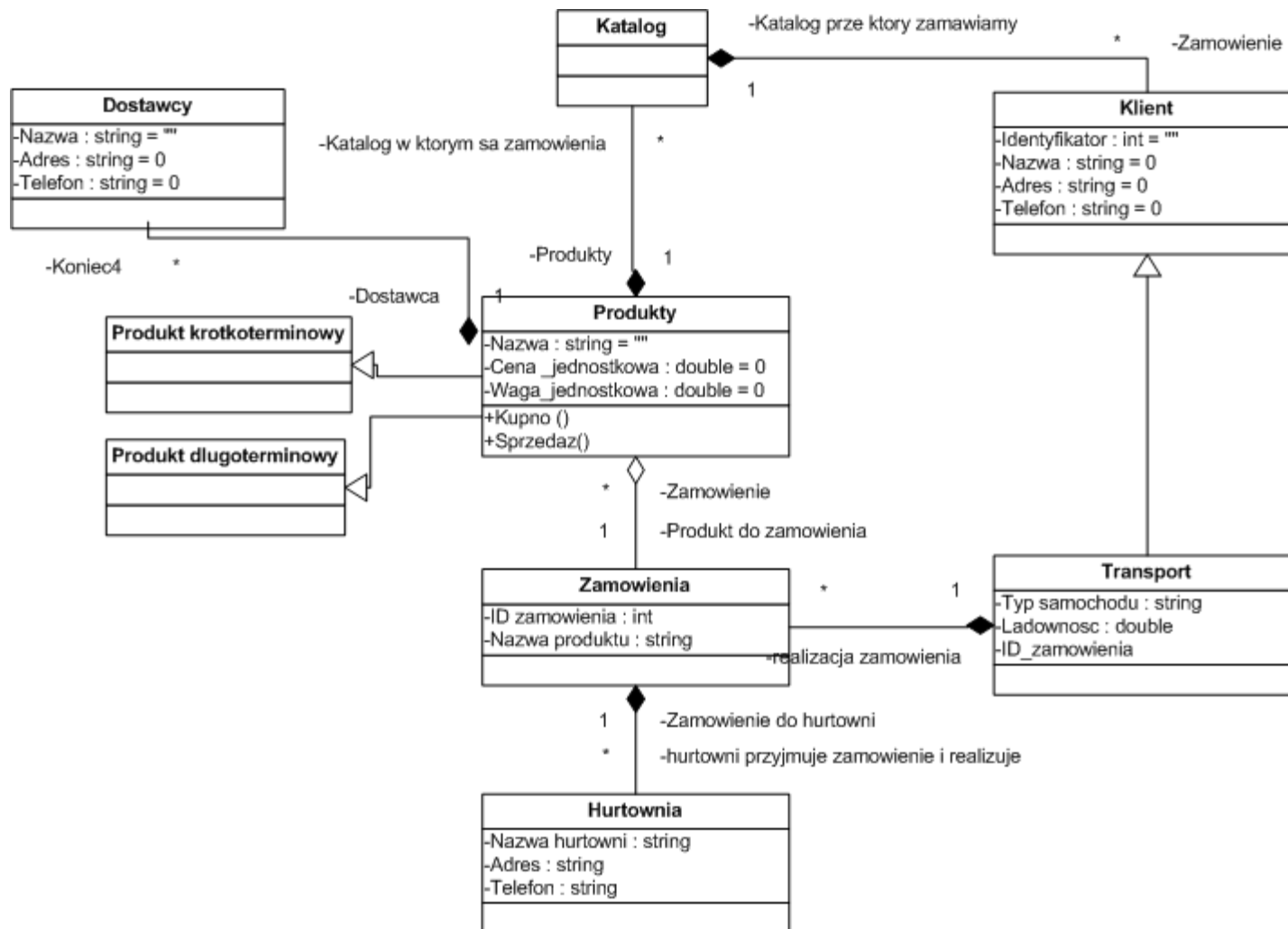

Diagram klas - hurtownia

Visual Paradigm for UML Standard Edition (Technical University Of Lodz)

Diagram klas – typowe błędy

Diagram klas

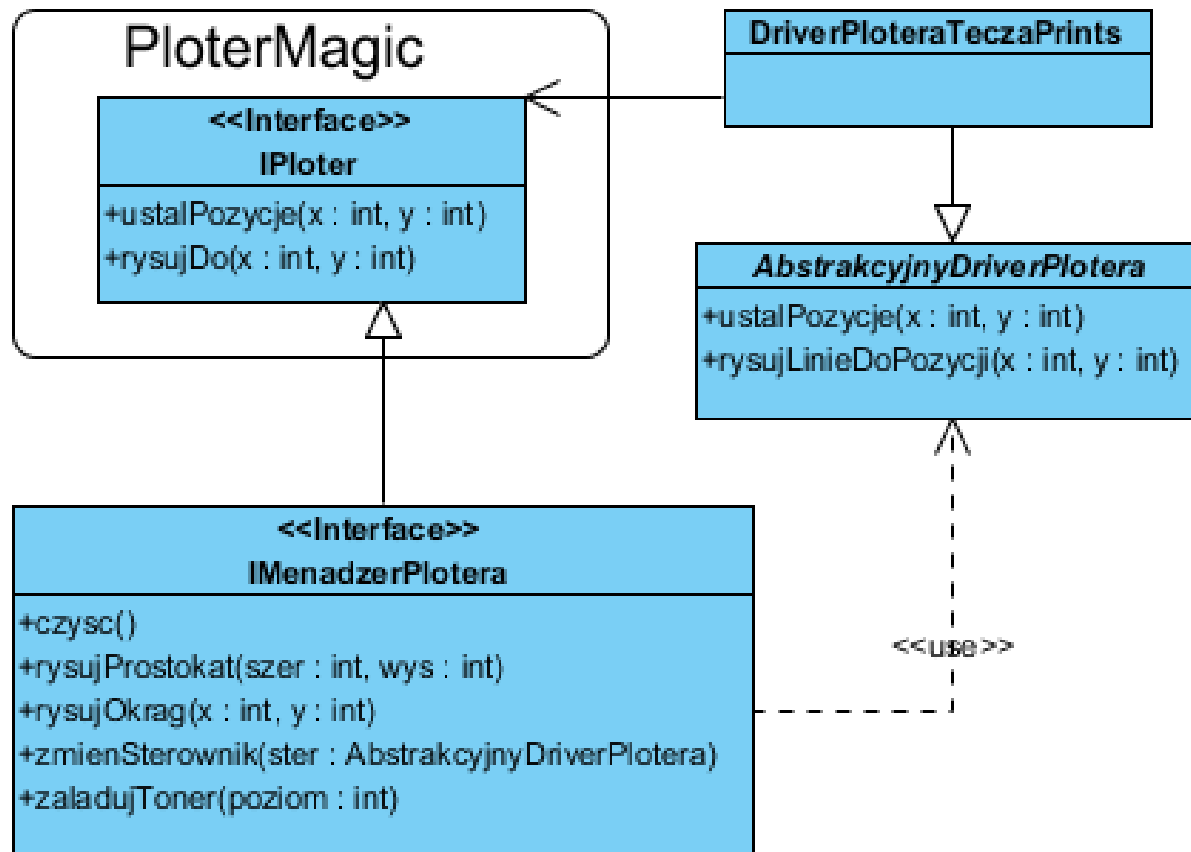
– klasa abstrakcyjna, interfejs

- **Klasa abstrakcyjna** – deklaruje wspólną funkcjonalność grupy klas. Nie może posiadać obiektów i musi definiować podklasy
- **Interfejs** – deklaruje grupę operacji bez podawania ich implementacji
- Klasa abstrakcyjna może posiadać implementację niektórych operacji natomiast interfejs jest czysto abstrakcyjny
- Przyjętym sposobem oznaczania klas abstrakcyjnych jest zapisywanie ich pochyłą czcionką

Diagram klas

– klasa abstrakcyjna, interfejs

Visual Paradigm for UML Standard Edition (Technical University Of Lodz)

Diagram obiektów

- Prezentuje możliwą konfigurację obiektów w określonym momencie – jest instancją diagramu klas
- Posługuje się identycznymi symbolami co diagram klas, ale nazwy instancji są **podkreślane** (nazwa składa się nazwy obiektu i nazwy klasy oddzielonych dwukropkiem)
- Przydają się w przypadku szczególnie skomplikowanych zależności, trudnych do przedstawienia na diagramie klas

Diagram obiektów - przykład

